

Odborný recenzovaný časopis pro průmysl skla,
keramiky a bižuterie – ISSN 0037-637X
Vychází 6x ročně (dvojčísla)
Evid. č. MK ČR E 2919
www.sklarakermik.cz

Vydává / Publisher

Vydavatelství České sklářské
společnosti, s.r.o., Sportovní 554,
468 41 Tanvald, IČ: 28696778

Šéfredaktor / Editor in chief

PhDr. Petr Nový

Jednatelka společnosti

Managing Director
Mgr. Silvie Stanická, Ph.D.

Redaktor/Editor:

Ing. Vlastimil Hotař, Ph.D.

Recenzenti / Reviewers

prof. Ing. Marek Liška, DrSc.
Ing. Jiří Koucký, CSc.

Redakční kruh / Editorial board

prof. Ing. Aleš Helebrant, CSc.
Mgr. Milan Hlaveš, Ph.D.
doc. Ing. Stanislav Kasa, CSc.
Ing. Jiří Koucký, CSc.
doc. Ing. Jaroslav Kutzendörfer, CSc.
prof. Ing. Marek Liška, DrSc.
Ing. Greta Nováková
Ing. Josef Smrček, CSc.

Redakční rada / Editorial staff

Ing. Ivan Berka
Ing. Luboš Dietz
prof. Ing. Josef Matoušek, DrSc.
prof. Ing. Lubomír Němec, DrSc.
doc. Ing. František Novotný, CSc.
Marek Novák, MBA
Ing. Sylvie Sázková, CSc.
Ing. Jaroslav Stoklasa, Ph.D.
Ing. Aleš Svítal, předseda
Ing. Jiří Zajíc

Fotografie / Photos

© Sklář a keramik – není-li uvedeno jinak
© Sklář a keramik – unless otherwise stated

Grafika a sazba / Graphic arrangement

© David Matura / www.sputnik.cz

Tisk / Printed by

Tiskárna Macek, U Rybníka 11, Jablonec n. N.

Redakce / Editor's Office

Sportovní 554, 468 41 Tanvald
Tel.: +420 724 397 365
E-mail: redakce@sklarakermik.cz

Administrace a předplatné

Administration and subscription

Mgr. Silvie Stanická, Ph.D.
Tel.: +420 605 270 533
E-mail: vydavatelstvi@sklarakermik.cz
č. ú. 0892311399/0800

Inzertní agentura / Advertisement agency

Ing. Greta Nováková
Johančina 3251, 415 01 Teplice
Tel./Fax: +420 417 576 155
Mobil: +420 603 223 768
E-mail: g.novakova@volny.cz

Partneri časopisu

Asociace sklářského a keramického průmyslu ČR / Slovenská sklářská spoločnosť

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.
Otiskování článků jen se svolením redakce
při zachování autorských práv.

STUDIE / STUDIES

- František Novotný – The Process of Homogenization
and Applicability of Fick's Law.83
Petr Nový, Petr Čížek, Dagmar Havlíčková – Analysis of the Potential
of Museum of Glass and Jewellery Collection in Jablonec nad Nisou
Focused on Czechoslovak Glass in the Period of Socialism.86

SKLÁŘSKÁ PRAXE / GLASS PRACTICE

- Rudolf Hais – Historical Development of Coloured and Opal Glass Melts V. – Red. . 90

MEMOIRS AND REMINISCENCES

- Antonín Langhamer (ed.), – Memories of the glassmaker, teacher
and chronicler Bohumil Věle – Vocational school in Turnov (1913–1919) . . .94

TRENDS AND ACTUALITIES

- Red Velvet from Preciosa – revolution novelty in glass jewellery100
Trade unions report:
the Czech glass industry is one of the strongest in the EU.100
Czech glassmakers produce to the maximum, demand for bottles is growing . . 101
An artistic talent incubator is being established in Kamenický Šenov . . . 101
The Glass School in Teplice got a robot for millions. 101
Crystalite Bohemia restricts production in Světlá nad Sázavou.102
Moser found a new visual identity102
Preciosa Lighting delivers luxury luminaries from Czechia to the whole world . 107
Short News.107

ACTIONS AND EXHIBITIONS

- Report on Pleiades of Glass – a new exhibition of the Museum
of Decorative Arts (UPM) in Prague114
Sculpting in Glass – Kuzebauch Gallery on Révelations 2019 115
Journey to India – Jablonec bijoux, jewellery and glass. 117
Short News.118

ANNIVERSARIES AND JUBILEES

- The Secondary Glass School of Applied Arts in Valašské Meziříčí
celebrates its 75th anniversary this year121
Ing. Věra Tesařová – 75 years121

CZECH GLASS SOCIETY

- Memorandum: Support of Glassmaking122
From the committee meeting of the Czech Glass Society – 24. 5. 2019 . . . 123

ASSOCIATION OF THE GLASS AND CERAMIC INDUSTRY OF THE CR (ASKPČR)

- Minutes of the ASKPČR General Meeting – 22. 5. 2019125

COMING SOON

- 17th Conference on Electric Melting of Glass127
Society of Glass Technology – SGT Special Conference
on Raw Materials for Glass Making127
80th Annual Conference on Glass Problems127

Uzávěrka 5-6	Do tisku	Uzávěrka 7-8
24. 5.	25. 6.	26. 7.

STUDIE

Analýza potenciálu sbírky Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou zaměřená na československé sklo období socialismu

Analysis of the potential of the Museum of Glass and Jewelry Collection in Jablonec nad Nisou focused on the Czechoslovak glass of the period of socialism

Petr Nový, Petr Čížek, Dagmar Havlíčková

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou

petr.novy@msb-jablonec.cz; petr.cizek@msb-jablonec.cz; dagmar.havlickova@msb-jablonec.cz

Státní Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou spravuje početnou kolekci designu československého skla z období let 1948–1989. Studie se zabývá charakteristikou a deskripcí tohoto souboru z hlediska výrobních lokalit, tematických rovin a zastoupených designérů. Zejména pro období 60. a 70. let je jablonecká kolekce v kontextu českých sbírek badatelsky nezastupitelná.

The State Museum of Glass and Jewelry in Jablonec nad Nisou manages a large collection of Czechoslovak glass design from 1948–1989. The study deals with the characteristics and description of this set in terms of production sites, thematic levels and represented designers. Especially for the 1960s and 1970s, the Jablonec collection is irreplaceable in the context of Czech collections.

Struktura sklářského průmyslu v Československu v letech 1948–1989

Po druhé světové válce se z vlastnického hlediska zcela změnila podoba českého a slovenského sklářství. Privátní firmy, případně družstva, nahradily národní podniky. Nejdříve byly vytvořeny ze skláren, rafinerií a dalších živností vyvlastněných na základě tzv. Benešových dekretů Němcům a Maďarům, po komunistickém únorovém převratu v roce 1948 pak i ze znárodněných ostatních privátních firem. Podoba národních podniků v období socialismu však nebyla konzistentní, naopak podléhala relativně častým změnám, jejichž společným jmenovatelem byla deklarovaná snaha o zvyšování efektivity těchto kolosů^[1].

Dominantním výrobcem ručního užitkového skla v zemi se v roce 1953 stal národní podnik Borské sklo v Novém Boru tvořený více než šesti desítkami závodů (vznikl sloučením národních podniků *Borocrystal*, *Umělecké sklo* a *Borské sklárny*). Ve stejné době ruční sklárny na Vysočině sdružil národní podnik Bohemia, Josefodol – vyjma hutě ve Škrdlovicích provozované od roku 1949 Ústředím

uměleckých řemesel –, a vznikl národní podnik *Poděbradské sklárny*, Poděbrady. Jihočeské sklárny přitom již v roce 1948 zastřešil národní podnik *Český křišťál*, moravské národní podnik *Květná – Karolinina huť*, provozovny v Horním Pojižeří národní podnik *Železnobrodské sklo* (jehož součástí byla od roku 1951 i Harrachovská sklárna) a ty v Jizerských horách tři léta poté národní podnik *Jablonecké sklárny*, Dolní Polubný. Samostatným národním podnikem byl karlovarský *Moser*. Lisované sklo se stalo náplní činnosti národního podniku *Sklárny Inwald* v Teplících (závody Dubí u Teplíc, Libochovice, Heřmanova Huť a Rosice). Jednodušší situace byla na Slovensku, kde postupně vznikly jen dva národní podniky – *Spojené sklárny* v Lednických Rovních a *Stredoslovenské sklárny*, Utekáč (od 1961 sídlem Zlatno, od 1971 Poltár).

Roku 1958 byly téměř všechny národní podniky věnující se ruční výrobě skla v Čechách, na Moravě i na Slovensku podřízeny nově ustavené výrobně-hospodářské jednotce (VHJ) *Sdružení užit-*

kového skla se sídlem v Novém Boru. Výjimkou byly Jablonecké sklárny a Železnobrodské sklo, jež se staly součástí VHJ *Sdružení podniků jablonecké bižuterie* (od roku 1965 *Průmysl jablonecké bižuterie*). K roku 1961 se změnil název n. p. Sklárny Květná – Karolinina huť na *Moravské sklárny* v Květné u Uherského Brodu, Sklárny Bohemia a Poděbradské sklárny vytvořily národní podnik *Sklárny Bohemia*, Poděbrady. Znovu se organizační podoba československého sklářství výrazně proměnila v první polovině 70. let. Nejprve vznikla v Trnavě VHJ *Tatrasklo*, jež sdružila slovenské závody (1972), a brzy na to ovládl výrobu ručního (a brzy později i automatického) užitkového skla v Čechách a na Moravě VHJ oborový podnik *Crystalex* s generálním ředitelstvím v Novém Boru (1974). Podléhaly mu závody v Novém Boru, Kamenickém Šenově, Harrachově, Chřibské, Výzkumný ústav užitkového skla v Novém Boru, pávnárny v Hrobu u Teplíc, Sklárny Bohemia v Poděbradech, Sklo Bohemia ve Světlé nad Sázavou, Sklárny Český křišťál

Nápojový soubor, foukaný a broušený olovnatý křišťál, design M. Hrstka pro ÚBOK Praha, 1959, sbírka MBS, foto Aleš Kosina, vyvzorováno pro výstavu čs. Skla v Dijonu (1959)

Nápojový soubor, foukané, hutně tvarované a leptané (pantograf) křišťálové sklo, design Vladimír Jelínek, Moravské sklárny, Květná, před 1971, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

v Chlumu u Třeboně, Karlovarské sklo Moser v Karlových Varech a Moravské sklárny v Květné u Uherského Brodu, Karolince a Vrbně pod Pradědem. Stranou zůstal jen teplický *Sklo Union* (později *Sklounion - OBAS*), téměř monopolní výrobce všech typů užitkového lisovaného skla. V této podobě československé socialistické sklářství fakticky zůstalo až do roku 1989, když jen výrobně-hospodářské jednotky nahradily koncernové podniky (1978) a kombináty tvořené již nikoliv národními, ale státními podniky (1988).

Stručné představení Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou

Jablonecké muzeum prošlo několika etapami vývoje. První podněty k jeho založení spadají do poslední třetiny 19. století – konkrétně do roku 1868 –, a jsou spojeny s činností Průmyslového vzdělávacího a podpůrného spolku. Tehdy též byly pro zamýšlené muzeum shromážděny první sbírkové předměty, které měly dokumentovat bižuterní a sklářský průmysl. Vznik instituce jako takové je však svázán až s rokem

1904, kdyby byla pro veřejnost otevřena první expozice. V roce 1911 pak Městské muzeum, jak se tehdy nazývalo, přestože se jednalo o spolkovou aktivitu, získalo vlastní budovu, a to ve Školní ulici 9 a následně zdárně přečkalo všechny politické změny následujících let: první světovou válku, vznik Československé republiky i druhou světovou válku. Již pod novým názvem Muzeum pro umělecký průmysl se instituce v roce 1949 přestěhovala do bývalého exportního domu Zimmer & Schmidt v Jiráskově ulici 4, dnes ulice U Muzea, kde sídlí dosud. V letech 1953–1961 bylo

Karafa a číška, do formy foukané čiré sklo, design Miluše Roubíčková, Borské sklo, Nový Bor, 1956, sbírka MSB, foto Aleš Kosina, Stříbrná medaile na XI. Triennale v Miláně (1957)

Karafa, foukané, matované a broušené křišťálové sklo, design Ladislav Oliva, Borské sklo – EXBOR, Nový Bor, 1960, sbírka muzea, foto Aleš Kosina

Nápojový soubor, fukané a matované křišťálové sklo, design Václav Cigler, Moravské sklárny, Květná, 1967, sbírka muzea, foto Aleš Kosina, vystaveno na EXPO 67 v Montrealu

muzeum přičleněno jako pobočka k Národnímu technickému muzeu v Praze. Tento stav však netrval dlouho. V roce 1961 přešlo pod správu Okresního národního výboru v Jablonci nad Nisou a specializovalo se na výzkum dějin a mapování současnosti skla a bižuterie, což se projevilo i v novém názvu – Muzeum skla a bižuterie. V oboru skla mu byla přiznána nejprve oblastní, od roku 1977 pak celostátní působnost, obor bižuterie měl tuto exkluzivitu již od roku 1961. Po zrušení Okresního úřadu v Jablonci nad Nisou se zřizovatelem muzea vzhledem k jeho výjimečnému sbírkovému fondu stalo od 1. ledna 2003 Ministerstvo kultury České republiky.

Podsbírka skla jabloneckého muzea

Podsbírku skla (sign. S) Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou tvořilo k 31. prosinci 2018 **10 008** evidenčních záznamů v systematické evidenci. Patří tak k nejpčetnějším kolekcím instituce, když tvoří **13 %** sbírky (celkem 26 podsbírek, 79 124 ev. záznamů). Samostatnou podsbírku pro svou tematickou uzavřenost tvoří Sklo Riedel (sign.

SR; 700 ev. záznamů) mapující výrobky firmy Jos. Riedel, Dolní Polubný (2. polovina 19. století až 1945) a Riedel, Kufstein, Rakousko (od 1956; v současnosti včetně výrobků bavorských značek Nachtmann a Spiegelau, které firma Riedel od roku 2004 vlastní)^[2]. Nejstarší předměty v podsbírce Sklo sice pocházejí ze starověku, ale její těžiště spočívá v období od roku 1800 až po současnost. Základem souboru je fond Městského muzea v Jablonci nad Nisou (1904–1949) a přírůstky (převo-

Soubor CLAUDIA, automatická výroba, čiré sklo, design Miloš Matoušek, Crystalex, Nový Bor, 1974

dy, dary, nákupy) do sbírek v průběhu činnosti Muzea pro umělecký průmysl (1949–1961) a dnešního Muzea skla a bižuterie (od 1961). Významnými historickými sbírkovými celky jsou: sklo ze sklárny v Harrachově-Novém Světě, sbírka skla vídeňské firmy J. & L. Lobmeyr, tzv. Sachsova sbírka (fragment kolekce historického skla jabloneckého exportéra bižuterie) a obecně sklo z českých zemí (zejména severní Čechy)^[3]. Částečně je též v kolekci zastoupena produkce skláren v Německu, Itálii, Francii či Rusku, a její součástí je též více než stovka severočeských a jihočeských podmaleb s převážně náboženskými motivy.

Těžištěm sbírkového fondu 20. století jsou soubory designových výrobků a prototypů československých národních podniků, realizace školních prací (především sklářské školy v Železném Brodě), krystalerie a umělecké krystalerie. Významně zastoupena je též ateliérová tvorba všech generací českých sklářských výtvarníků. Současné sklo je v kolekci reprezentováno jak autorskými pracemi (volné umění, studiový design), tak výrobky současných českých firem a sklářských studií. V kolekci nechybí ani konkurenční výrobky z Finska, Německa, Rakouska, Slovenska, Turecka, USA či Velké Británie.

Zastoupení československého skla z let 1948–1989 v podsbírce

Kolekce výrobků z oblasti ručního a automatického užitkového skla z období let 1948–1989 je zastoupena souborem **1 860** evidenčních karet, které

Soubor JEŠTĚD, fukané, leptané a zlacené čiré sklo, design Karel Wünsch, Moravské sklárny, Květná, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

geograficky pokrývají celé území České republiky, s důrazem na severní Čechy. Aktuálně tedy tvoří 19 % podsbírký. Nejpočetněji (861 ev. karet) je zastoupena produkce národního podniku **Železnobrodské sklo**, Železný Brod, a to zejména skleněnými figurkami, které se v rámci této firmy vyráběly (802 ev. karet). Následuje ji produkce národního podniku **Jablonecké sklárny**, Dolní Polubný / Desná v Izerských horách (včetně závodu v Janově nad Nisou; 428 ev. karet). Tento počet je dán zejména dvěma významnými akvizicemi z období po roce 2000 – nákupem bývalé vzorkovny podniku od nástupnické firmy Jablonecké sklárny s.r.o. za symbolickou cenu v roce 2006 a darem designéra Václava Hanuše v roce 2008.

Dalšími významnými celky jsou výrobky národního podniku **Borské sklo / Crystalex**, Nový Bor (závody Nový Bor, Harrachov, Vrbno pod Pradědem, Chřibská, Kamenický Šenov, Mstišov; 225 ev. karet) a národního podniku **Sklárny Inwald / Sklo Union**, Teplice (závody Dubí u Teplic, Libochovice, Heřmanova Huť, Rosice; 140 ev. karet).

V počtu desítek kusů je v podsбірce zastoupena produkce dalších skláren a národních podniků v Československu: **Karlovarské sklo / Moser**, Karlovy Vary (83 ev. karet), **Sklárna uměleckých řemesel**, Škrdlovce (75 ev. karet), **Moravské sklárny**, Květná (závody Květná, Karolinka a Vrbno pod Pradědem; 43 ev. karet), **Bohemia** Poděbrady (závody Poděbrady a Dobronín, 23 ev. karet) a **Spojené sklárny**, Lednické Rovně (14 ev. karet). Jen v jednotlivostech pak výrobky národních podniků **Český křišťál** Chlum u Třeboně (závody Chlum u Třeboně a Včelníčka; 5 ev. karet) a **Sklo Bohemia** Světlá nad Sázavou (3 ev. karty).

Z tematického hlediska je velice zajímavý soubor nápojového skla z československých skláren pro výstavu v Dijonu (1959) a výrobků, většinou prototypů, prezentovaných na Světových výsta-

Ze souboru PRAHA, lisované čiré sklo, design Adolf Matura, Sklo Union – sklárna Rosice u Brna, 1970–1971, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

vách v Bruselu (1958) i Montrealu (1967), a to včetně oceněných prací (např. figurky z kolekce VESMÍR navržené Jaroslavem Brychtou a Janem Černým nebo popelníky Václava Pátka pro Jablonecké sklárny). Použijeme-li časové měřítko, jedná se zejména o výrobky z 60. a 70. let 20. století.

V kolekci skla z období socialismu jsou zastoupeny návrhy 74 českých a 3 slovenských designérů. Jedná se přitom jak o interní výtvarníky sklářských podniků, tak externisty působící v rámci Ústavu bytové a oděvní kultury (ÚBOK) nebo monopolní vývozní akciové společnosti Skloexport. Jmenovitě jsou ve sbírce přítomny realizované návrhy těchto tvůrců (seřazeni dle abecedy): Milena Bártová-Korousová, Jiří Brabec, Jaroslav Brychta, Čestmír Cejnar, Vilém Dostražil, Antonín Drob- ník, Augustin Eigl, Miloš Filip, Jitka Forejtová, Jan Gabrhel, Erika Hellerová, Václav Hanuš, Pavel Hlava, Karol Hološko, Václav Horáček, Josef Hospodka, Miloslav Janků, Vladimír Jelínek, Pavel Ježek, Olga Jirsáková, Rudolf Jurníkl, Jiřina Kárníková, Miroslav Kastel, Miroslav Klinger, Stanislav Kostka, Jan Kotík, Ladislav Kozák, Stanislav Libenský,

Jaromíra Lipská-Straková, Oldřich Lípa, Oldřich Lipský, Věra Lišková, Zdeňka Mašatová, Miloš Matoušek, Adolf Matura, Božetěch Medek, Alois Metelák, Luboš Metelák, Milan Metelák, J. Molkupová, František Novák, Ladislav Oliva, Ladislav Paleček, Pavel Pánek, František Pečený, Miroslav Plátek, Václav Plátek, René Roubíček, Miluše Roubíčková, Karel Rybáček, Rudolf Schröter, Rudolf Schwedler, Antonie Skoková, Ludvika Smrčková, Jozef Soukup, Jozef Staník, Marie Stáhlíková, Jaroslav Svoboda, Jaroslav Taraba, Vratislav Šotola, Jaromír Špaček, Jaroslav Štursa, Josef Švarc, Antonín Švec, František Tejml, Emanuel Tylčer, Vladislav Urban, Milena Velišková, Vilém Veselý, František Vízner, Jiří Vosmík, Karel Wunsch, Václav Zajíc, František Zemek, Vladimír Žahour, Jiřina Žertová a Jiří Žoužela^[4].

Vypovídací hodnota podsbírký, badatelské možnosti

Soubor výrobků z oblasti ručního a automatického užitkového skla z období let 1948–1989 ve Sbírce Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou je přes důraz kladený jejími tvůrci na produkci severních Čech zásadní pro poznání podoby československého skla vymezeného časového období jako celku. Alespoň jednotlivostmi jsou zastoupeny ukázky produkce všech zásadních výrobních lokalit a národních podniků. Zejména pro období 60. a 70. let je jablonecká kolekce v kontextu českých sbírek nezastupitelná. Vzhledem k průkaznosti původu předmětů a způsobu jejich nabytí byla sbírková evidence dobře vedena a často poskytuje nadstandartní, badatelsky velmi cenné informace. Kolekce je navíc i v současné době neustále doplňována tak, aby se její celková výpovědní hodnota ještě zvýšila.

LITERATURA

- 1] K tématu srov. Kirsch R. (ed.): *Historie sklářské výroby v českých zemích II/1*, Praha (2003); Vondruška V. – Langhamer A.: *České sklo. Tradice a současnost*, Nový Bor (b. d.); Nový P. – Hlaveš M. – Illo P.: *Dva v jednom. Design československého skla 1918–2018*, Jablonec nad Nisou (2018); Wassmuth V.: *Tschechisches Glas. Künstlerische Gestaltung im Sozialismus*, Köln-Weimar-Wien (2016).
- 2] Blíže ke Sbírce Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou in:

- Kol., *Pamět předmětů – 100 let muzea v Jablonci nad Nisou*, Jablonec nad Nisou (2004); http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat.1-sb0000293-Sbirka-Muzea-skla-a-bizuterie-v-Jablonci-nad-Nisou/?disprec=1&isec=1
- 3] Blíže k Sachseho sbírce in: Jiroušková J. a kol.: *Albert Sachse's Collection in the National Museum*, Praha (2011).
- 4] Profily řady výtvarníků online dostupné na www.czech-glasscompetence.cz a www.cs-sklo.cz.

Lektor: PhDr. Jan Mergl, Ph.D.